

„Ректорът на Института за политики във висшето образование към Оксфорд представя в доклада си какви трябва да бъдат целите на академичното образование в началото на 21 век: „Истината е, а и университетите трябва да настояват на това, че не е задача на висшето училище да създава специалисти, готови напълно за конкретните потребности на промишлеността, а по-скоро да изгражда хора, които могат да мислят и чиито умове са развити така, че да подхождат аналитично към проблемите с една база данни, върху която те могат да надграждат през целия си живот. Това са уменията, които съвременният университет трябва да осигури за модерната икономика, където често специфичните, свързаните с определената специалност знания са по-маловажни в сравнение с тези генетични умения.“ Или по друг начин казано, българските университети трябва да подготвят не само знаещи, а преди всичко мислещи хора. Случва ли се това в България?” <http://bg.netlog.com/sciencebg/blog/blogid=42911>

За да бъдат по-ясни основанията на следващите разсъждения, плод колкото на лична преценка, толкова и на обобщените резултати от някои дискусии, които текат напоследък в хуманитарните среди, ще тръгна малко по-отдалеч. Знанието традиционно се приема за специфична форма на *виждане* (theoria), а гледната точка е една нагласа, която се добива практически и в социални връзки. Затова говоренето за стойности и перспективи следва да се съобрази с факта, че в топосите на хуманитаристиката (отделните дисциплини) практическата или *перформаторната* страна се свързва с теоретическата или систематичната.

Това, че гледните точки са само указания, за да се добиват предпоставки, които да се вкарват в действие като аргументи, следва да се вземе под внимание при разгръщането на дадена *топика* като изследване на съображения. Философската „топика“ или поместване, която се насочва към подобни визии и преценки, се движи в пограничната област на познание и живот. Доколкото определени становища задават структурата на един социален свят, анализаторите на социалните системи по призвание се ориентират към жизненоважните задачи на своето време.

Едно подобно поместване заслужава да бъде наречено „значимо“ само ако самото обръщане към меродавните топоси стане питане, което не отхвърля въпросите към себе си и откритото изследване. При това хуманитарните науки трябва не толкова да разкриват идеологически-критично мненията на другите, но и самокритично да водят назад към въпроса, дали собственото им процедиране не придава твърде голяма тежест на определени гледни точки при едностранчиво ориентиране на питанията.

В основата на всеки опит да се подведе конкретната ситуация към определена система от норми, лежи още една по-дълбока проблематика: ако законодателният принцип

изобщо образува някаква система, не се ли състои тя по-скоро от един пълнеж от формулировки, които често са съвсем незадоволително разработени и не винаги са свързани помежду си в своята взаимовръзка? **Тъкмо в тази ситуация става наложителен въпросът, какво всъщност е ценно да се знае**, кои области на знанието заслужават изграждане чрез изследване, как науката посредством своето приложение подпомага живота и дори къде трябва да бъдат сложени граници на изследването.

Тези предварителни зададености не образуват твърдо нормативно статукво; поне частично те могат да се променят според фактическите институционални нужди. Но откъм тях могат да бъдат намирани съображения, които макар и да не са същински казуси, ограничават и стесняват полето на възможни решения. Социалната наука може да се присъедини към една своеобразна *топика*, в качеството на повдигаща ръководните питання на общността, които тепърва трябва да бъдат премервани и довеждани до решения.

Проблемът с **възможните начини за оценка** на научната работа в гореспоменатите области предполага разбиране относно това: (I) къде следва да се търси стойността на социалните науки и (II) по-специфично, каква е задачата на учените в съответната област. Тези базисни питання пораждат серия частни въпроси относно мотивацията, ориентацията, методологията, инструментариума и комуникативността на занимаващите се със хуманитарни науки.

I. Как по принцип се оценява теоретичната (научната) работа в съвременното общество?

Оценява се чрез атестация, като последната може да бъде направена както от една по-малка общност, така в последен смисъл и от представителен орган на научната общност в цялост. Разбира се, при атестирането е необходимо прилагане на определени професионални критерии (за компетенции), т.е. стандартите в дадена област, очертани чрез изискването към един научен продукт за иновативност (авторска теза, изводи, приноси) спрямо фундаменталното знание в областта.

Тук все пак имаме меродавна ориентираща точка – за да не се превърне познавателната сфера в тясна самозатворена система, съществува една по-голяма общност (а именно национална), която да разпознае и идентифицира научните

критерии. Още повече, че по-големите общности са винаги открити към стандартите на метрополиите в научното мислене и оттук възниква дебатът за центъра и периферията на глобалната култура^{footnote} „Болонският процес“ отхвърля бариерите и границите пред знанието, като си поставя една цел – чувство за съпричастност в цялата европейска територия на знанието и науката; доверие между системите, мотивация за по-конкурентноспособно образование и научни изследвания, сътрудничество с работодателите и създаване на прозрачност за цялото общество.^{/footnote}

За да изследваме корена на този проблем като история (подлежаща мотивация) и перспектива (актуални решения), трябва да обърнем внимание и на втория въпрос:

II. Какво работа извършва ученият-хуманитарист (изследователят на социалната тематика)?

При отговора на този въпрос не можем да оставим без внимание факта, че сме наследници на състезателна (агонална), вербална (съотв. писмена) и отворена култура, каквато е елинската. Ото Пьогелер неслучайно свързва *топиката* и изследванията на топосите с определени форми на философстването. Той изследва тезата, че реабилитираната днес практическа философия е в методическо отношение топосна. Най-старите, погледнато откъм историята на развитието, съставки на тази топика очевидно са се занимавали с гледните точки, които са се отнасяли до практически въпроси (като участието в общностния градеж). В това отношение Аристотел е класик; той е *меродавният учител*.

Според традиционното гръко-римско разбиране философът изпълнява четири вида дейност:

1. Изследва специфичния научен предмет. В Аристотеловата класификация това начинание се нарича *theoria*;
2. Обучава (преподава). От времето на Платон насам това занимание се нарича *paideia*;
3. Има общ ангажимент към функционирането на общността, доколкото заема

особено място в нея по силата на придобитите умения и авторитет. От гърците сме наследили изкуството, наречено *politeia*;

4. Приема специфични ангажименти, част от които могат да бъдат свързани напр. с финансирането на институцията, в която работи – създаването на проекти и консултиране (с аналог съветническата функция у Аристотел).^{footnote} Съвременни измерения на проблема (в контекста на Лисабонската стратегия/Болонската декларация): 1. Пресичане на фундаментални и приложни науки; 2. Разбираема и съпоставима система на висшето образование; 3. Засилване на сътрудничеството в областта на оценяването на качеството; 4. Увеличаване на мобилността и преодоляване на пречките пред свободното движение.^{/footnote}

Институционалното описание на преподавателската работа може да се скицира в груб вид така:

А. Научна дейност

1. Монографии, студии, статии (с акцент върху приносния момент в изследователската разработка);
2. Лекционни курсове за бакалаври, магистри и докторанти (преподавателската дейност не само като обем, а и като създаване на „школа”);
3. Доклади на конференции и семинари (апробация на резултатите от изследователската дейност).

Б. Научно-организационна дейност

1. Организация на конференции – по възможност с международно участие и издаване на рефериран сборник с публикации;
2. Организация на семинари – при напречна оценка с качествения критерий;
3. Финансиране по колективни проекти – с акцент върху интердисциплинарните връзки.

;> В. Спечелени индивидуални грантове и специализации (в престижни институции на Запад)

Процедурата за контрола на качеството и неговото непрекъснато подобряване включва:

- самооценка на качеството на обучението, извършена от вътрешни комисии към съответните научноизследователски и образователни звена;
- външна оценка – извършена от екип от външни специалисти и изготвяне на доклад и препоръки;
- обсъждане на резултатите от самооценката и външната оценка, вземане на решения и изготвяне на програма за подобряване на качеството.

Качествената скала за вертикално отчитане на хоризонталните (количествени) резултати – а именно: *положителна, задоволителна и незадоволителна* оценка, е мястото, където хегемонията на количествената продукция е оспорена и нарушена. Понякога обаче разликите според качествения критерий могат да се изразяват само в няколко точки повече или по-малко.

Основната форма на приложение на тази скала е следната:

Съревнователният момент може да бъде застъпен строго аргументативно, отвъд чисто инструменталната стойност на заетостта. И това може да се верифицира, при откритост на дискусиата, от външните наблюдатели, от представителите на по-широката научна общност, от публичността. Ако в една затворена общност моделът на порочната практика има големи шансове да се възпроизведе, то в публичността няма как да се настоява и върви срещу аргументите. Не е нужно дори публичността да решава, важното в случая е нейната контролна функция, възможността за оценка.

Оттук могат да се изведат следните принципи за оптимизиране развитието на хуманитарните науки и стойността на социалното познание:

- Организиране на оптимална научноизследователска среда, теоретично и инструментално осигурена, на интелектуален процес, основан на академично партньорство и академическа активност;
- Пропорционалното съотношение между преподаване и изследване се разглежда като израз на институционална култура, с отговорност за стойността на социалните науки;
- Управлението на процесите на качеството се насочва преди всичко към разкриване, наблюдаване и поддържане на факторите, влияещи върху научноизследователската, образователната и творческата дейност, реализирани в условията на съвременна информационна и технологична среда.

Трябва да се има предвид, че както е необходимо да има високи научни критерии, така все пак не може всички изследователи да са еднакво продуктивни, от което не следва, че онези, които не покриват всички критерии, трябва да се освободят от работа. Някои от тях могат да си намерят мястото в административни и организационни дейности и с това да бъдат полезни. Позицията, която да им бъде предложена, трябва да е

съобразено с конкретен ангажимент, за да подкрепят автентичния научен модел според възможностите си.

И тук възниква друг един много съществен въпрос:

Ако се въведе качествен (напречен) критерий на количествената оценка, кой ще бъде този, който ще оценява качеството?

Всъщност основното противопоставяне в случая не е между положен труд и научен резултат, нито дори между количество и качество, а между “неутрална” (безлична) оценка – напр. таблично измерване и атестиране от общността. За да имаме консистентна и завършена (в определени граници) позиция по въпроса, е необходимо да разполагаме не само с документите и критериите за оценяване, а и с продуктивно описание на реалните механизми на работа.

Степента на персоналния ангажимент и диалогичното партньорство определя **базиснит е подходи**

при изграждане на същинската стойност на социалните науки:

1. *Ориентираност към личността; сътрудничество*, което да съдейства за успешната образователна и научноизследователска политика по цялата верига от предприеманите мерки – от концепцията до изпълнението.

2. *Отговорност* на всички фактори, ангажирани в образователната и научноизследователската дейност за постигане на трайни ефекти с дългосрочно въздействие.

3. *Гъвкавост*: Структурата на социалните науки е ориентирана към многообразните личностни и обществени потребности и предоставя възможности за свободен избор на изграждащите я.

4. *Новаторство*: всеки участник в системата трябва да демонстрира воля и възможности за възприемане на нови подходи и философии с цел постигане на по-добри резултати.

5. *Автономност*: образователните и научните институции се ползват с широка

автономия да провеждат собствени политики.

6. *Отчетност*: всички участници в дадено звено отговарят и се отчитат за своите действия с цел осигуряване на ефикасност и резултатност на политиките.

7. *Ефективност*: динамично управление и обвързване на ресурсите с конкретни резултати, оценка на миналия опит и бъдещото въздействие.

С оглед на гореизложените принципи, измерването на натовареност и положен труд, отговаря на изискването за научен резултат. В Университета, наред с научната работа, която се атестира, преподаването си остава един реален и меродавен критерий – преподавателският норматив (хорариум). Това е собствено научен критерий, понеже създаването (асистирането) на лекционен курс отговаря на същите изисквания като изследователската работа – авторство, приносен момент.^{footnote} Познаването в общността, без да бъде критерий, също е своеобразен ориентир; то е до голяма степен показателно, понеже всеки трезво мислещ представител на общността добре знае „къде всъщност се намира“ (по силата на онова, което познава/не познава, е/не е постигнал) спрямо своите колеги.^{/footnote}

Тук възниква проблемът с оценките на дейности от различни групи (административна, публикационна, конферентна, проектна и т.н.) - кое всъщност се оценява: труд или резултат? Нуждаем се от прецизна определеност на дейността, откритост на целеполагането, а също и от яснота относно това дали и по какъв начин са постигнати резултати от тази дейност. Едва преминавайки през такъв процес, дадена институция може да се държи едновременно свободно и отговорно в публичността. Ето защо постоянно се търси някакъв баланс между количествени и качествени оценки.

Субективният елемент е неизбежен, но равновесието между тези два подхода осигурява така необходимата база за развитие на критерия за научност. В случая не става дума само за критерии с оглед на административните процедури, които се налагат от държавното финансиране, европейските политики или каквото и да е друго формализирано изискване към една научна институция, а за научно общество, което функционира *действително*.

Въпросът е следният: ако създаваме инструментариум, от чието прилагане след време

очакваме високо качество на резултатите в областта на социалните науки, то този инструмент трябва да гарантира поощряване само на ефективни, качествени дейности. А именно: такива, които не могат да бъдат симуирани: успешен проект, статия в издание с висок *импакт фактор*, участие в международни конференции, специализация и изнасяне на лекции в престижни центрове за социални науки в чужбина.

Има два съществени и взаимно свързани проблема на хуманитаристиката у нас: (1) липсата на професионални стандарти, към които общността да се отнася сериозно и (2) изолацията от международната общност. Изолацията води до култивиране на занижени стандарти и обратно ниските стандарти пречат на успешно интегриране в международната общност. За някои от гореизказаните съображения съм благодарна на колегите от *Проектория* и др. философски форуми и блогове, в които активно се обсъждат актуалните проблеми на общността. Общото западноевропейско научно пространство вече е преструктурирано според принципите на Болонския процес и е факт - действат икономически принципи, а отчитаните ефекти са преобладаващо позитивни в частта „образование“ и не толкова категорично положителни в частта „научни изследвания“.

У нас ситуацията е следната: а) липса на баланс между автономията на университетите и степента на контрол, упражняван от държавата; б) нарушен синхрон между отделните институции, отговорни за висшето образование; в) Националната Агенция за оценяване и акредитация (НАОА) не съдейства достатъчно за осигуряване на реална сравнимост на висшите училища и за създаване на публично доверие към тази отговорна институция; г) остаряла нормативна уредба, слаба мотивация и недостатъчно висок социален статус на академичния състав, липса на интерес към академична кариера; д) недостатъчна академична мобилност (вътрешна и външна) – липса на условия и възможности, облекчаващи реализацията ѝ.

Какво може да са направи в стратегическо отношение в тази ситуация?

Всяка стратегия предполага цели, а целите няма как да не наложат приоритети - естествено е дейностите, за които преценяваме, че допринасят за постигането на набелязаните цели да са приоритет, а онези, които са ирелевантни (или дори пречат) на постигането на целите да отидат на заден план.

Затова се налага да се създадат ясни правила за обвързване на оценките на НАОА със

системата за поощряване или санкциониране на висшите училища и Академията, което на практика ще стимулира подобряване на качеството. Постиженията на социалните науки не трябва да бъдат съизмервани с оглед на едно строго спекулативно разбиране за значимост на резултатите, което е затворено и достъпно единствено за конкретната общност. Наред с „гарантираното” разпределение на държавната субсидия, е наложително да се повиши достъпът до разнообразни източници за финансиране на изследователски проекти в областта на социалните науки.

Когато една научна институция няма преподавателска дейност, а други научно-образователни институции често пъти покриват повече часове от норматива, се получава дисбаланс на общо-институционално равнище. За „чисто научни” институции в областта на хуманитарните науки в другите страни на Запад е трудно да се говори (ако има такива, те предлагат договори само за ограничено време) и вероятно преструктурирането на отделни звена в областта на философските и социалните изследвания е оправдано в посока на създаване на обучителни и консултантски центрове.

Комуникативният аспект, като интердисциплинарни връзки и по-широки професионални компетенции, следва да преодолее несъотнесеността на дейността на учените в съответната област с една всеобща публичност. Гражданската позиция предполага, че социалните науки би трябвало да се отнасят по един или друг начин към всекиго и да имат становище по широк спектър от проблеми. За да може даден резултат да се определи с оглед на неговото качество, трябва всички да могат да се поставят в отношение към този резултат според възможностите, които той им създава. Философията, например, трябва да се прави така, че да има за свой коректив останалите хуманитарни науки и обратно.

Оттук предложените мерки получават конкретика според сферата на своето приложение:

1. Въпросът за оценката и атестациите (а ситуацията отдавна е назряла за решаването му), предполага отговор откъм приоритетите, които ще бъдат заложили в изработката на критериите. В основата на този въпрос стои сериозният стратегически проблем за дългосрочното развитие на хуманитарната наука и в частност - за бъдещето на социалните изследвания у нас. В зависимост от едни или други приоритети, дейности

като преподаване, изследване, проектиране, публикации, приложност и т.н. получават различна тежест и дял в общата оценка.

2. Отговорността за съхраняване на възможността за практикуване на социалните науки, на стремежа за развитие на философските изследвания у нас, следва да се осъзнае и поеме от самите занимаващи се с хуманитарни знания, независимо дали обвързани с институцията или не, а не да се разчита само на външни управленски решения (характерът на дейността не е откъснат от законодателните мерки за нейното развитие, но и не е пряко следствие от тях).

3. За обезпечаване качеството на работа би спомогнало създаването на електронна база данни за резултатите от труда на акредитираните изследователи (с техните иновационни решения, успехи на обучаваните от тях студенти и т.н.). А също - оборудване на зали с мултимедия, бюджет за конференции и специализации, грантове и т.н., т.е. едно добро финансиране, съпроводено със съответния мениджмънт (компетентно управление на средства, ресурси и политики).

4. Усъвършенстването на системата за акредитация може да се реализира чрез поставяне на НАОА [като член на ENQA: European Network for the Quality Assurance (of the Higher Education Institutions)] в конкурентна среда. Липсата на механизми за обвързване на оценките със системата за поощряване или санкциониране на висшите училища на практика не стимулира подобряване на качеството. Прозрачността при атестиране на всички дейности е задължително условие за поддържането на стойностни изследвания в областта на социалните науки.

5. Приоритетно за подобряване на усвояемостта на бюджетните средства за научни изследвания е изграждането на адекватни структури, които да реализират успешни проекти. Това налага оптимизиране структурата на научноизследователските центрове към университетите и Академията.

6. Въвеждането на ясна и достъпна процедура за кандидатстване на бенефициентите за държавно финансиране на науката по електронен път. По приоритетна ос: „Културно-историческо наследство, национална идентичност и социална среда” на Фонд „Научни изследвания” например се приемат проекти и в областта на обществените науки – социология и история на културата.

Измерването на професионалната компетентност и научноизследователска дейност включва:

- ясни процедури и правила за оценка и атестиране на изследователите (и

преподавателите) за постигнатото качество на работа;

- влияние на научноизследователската дейност на преподавателя върху усъвършенстване методите на работа за положителната мотивация на студентите, актуалност на наученото от тях и т.н.;
- открит дебат и предварително оповестени методики за оценяване реалните възможности и ниво на овладяване на знанията;
- изграждане на трайни институционални връзки между ВУЗ-овете и останалите научни звена, което да създаде достатъчно стимули за консолидиране на научноизследователските структури и на научния потенциал в областта на социалното познание.

Планираните в блокираната Национална стратегия за научните изследвания (проект: 2009-2019 г.) университетски научноизследователски комплекси трябва да предотвратят дублирането на функции и дейности, осъществявани понастоящем от различни звена, работещи в условията на нездравословна конкуренция. Само така ще се създадат условия за повишаване на изследователския капацитет на висшите училища, което ще рефлектира и върху качеството на обучението, а оттам – върху престижа на университетите и тяхната конкурентноспособност в международен мащаб.

И тъй като дългосрочната стратегия за научно развитие все още не е приета, нямаме глобална визия за науката, за което отдавна Европейският съюз обръна внимание на страната ни.^{footnote} Дори и да не обхванат детайлно цялостното научно развитие, нормативните актове покриват достатъчно голям обсег с акцент върху междудисциплинарните връзки, чрез които се обменят компетентности, стандарти, информация и така разширяват възможностите на всеки от специализираните изследователи.^{footnote} Редно би било едва след това да се обсъжда нов закон за висшето образование, защото целта е не просто да се оцени и коригира някакво налично състояние, а да се очертае определена посока на развитие. Заложените по проект национални научни мрежи за интердисциплинарни изследвания следва да гарантират свободен достъп до електронни бази данни за постиженията на социалните науки в световен мащаб като съществен компонент от научно-иновационната политика.

Изключително важно, с оглед усъвършенстване на условията за професионално израстване на младите учени, притежаващи образователна и научна степен „доктор“, е нормативното и организационно уреждане на постдокторантурата в най-кратки срокове.^{footnote} В чл. 173-174 от Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ напр. са

описани условия за стимулиране на научната дейност на академичния състав, които да гарантират съизмеримост на образователния и изследователския процес с постиженията на съвременната научна мисъл и добрите практики. Безспорно безплатната материална и информационна база, предимството в издателската дейност и съдействието при организирането на различни научни форуми създават благоприятна среда за развитието на научния потенциал на младите специалисти. Но е необходимо да се повиши качеството на хуманитарните изследвания чрез разнообразяване формите на колаборация с други научни организации у нас и в чужбина (съвместни инициативи с международни представители на социалните науки – не само като гост-лектори и преподавателски обмен, а и чрез пълноправно партньорство в мащабни проекти като *From Learned Societies to Knowledge-Based Society: Towards a European Young Academy*, Докторантския и пост-докторантски институт „Диалог Европа” ; популяризация на достъпа до електронни бази публикации с широк тематичен обхват, в т.ч. хуманитаристика и социални науки като *Scopus*, *Science Direct* и др.).{/footnote}

Цялостното подобряване на мерките за професионално адаптиране на младите учени включва:

- осигуряване на приемственост между хабилитирания и новопостъпилия кадрови състав и обмяна на опит;
- целенасочена политика за насърчаване и насочване към научна проблематика, свързана с преподаваната учебна дисциплина;
- финансиране на допълнителната квалификация на младите изследователи и участието им в международни семинари, симпозиуми и конференции за усъвършенстване и съизмерване на компетенциите.

Вместо резюме в заключение ще предложим един ориентиrowъчен според нас стандарт за отчитане на социалната значимост на хуманитарните науки. В отвореното общество публичността има формата на натиск спрямо закритостта на основанията и безотговорните (безоснователни) действия. Каква ще бъде силата на този натиск, обаче, зависи от готовността на дадена общност да си създаде (произведе) повече права и свобода. Интелектуалният живот в хуманитарните и по-голямата част от социалните науки представлява диалог между разумни хора, които са на различно

мнение по някои фундаментални въпроси; университетите са най-значителните социални институции, посветили се да насърчават тази дейност. Следователно търсенето на смислена аргументация в различни посоки, насърчаването на диалогичното разбирателство и създаването на работещи преценки за стойност, предполагат един открит хоризонт на критериите, а не тяхното недискутирано налагане отвън.

Необходима е цялостна промяна на системата за акредитация, която да бъде едновременно стимулиращ кариерното развитие фактор и защитен механизъм срещу изкуственото му ускоряване там, където липсват устойчиви академични традиции. Затова ангажиментът към научното дело не завършва с персоналната продуктивност, а включва отговорността, **колегиалния принос към формирането стойността на социалните науки**. Може би по тази причина подобен ангажимент е най-ясно заявен в преподавателската дейност – като отговорност за онези, които идват след нас. В създалата се ситуация по-успешният ход е да изпреварим събитията и конкретните предложения, скицирани по-горе, целяха именно това, защото според мъдростта на Древен Китай (моята тясно-професионална компетентност) само ако си върха на вълната, няма да бъдеш повлечен от течението или прегазен от онова, което тя носи след себе си^{footnote}В тази статия бяха анализирани принципите на Програмата за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България (2009 – 2013 г.); Проект за национална стратегия за развитие на научните изследвания (2009 – 2019 г.); Проект на Закон за развитие на академичния състав в Република България (2009 г.); Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” – оперативна ос 4: „Подобряване достъпа до образование и обучение”; Закон за Висшето Образование (*с посл. изм. ДВ. бр.99 от 15 Декември 2009 г.*); Правилник за устройството и дейността на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (*изм. и допълнен от ОС на СУ, 31 март и 28 май 2009 г.*); Правилник за устройството, дейността и вътрешния ред на ИФИ, БАН, (*актуализиран от ОС на ИФИ, БАН, дек. 2006 г.*); Правилника на ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий” (*изм. от ОС на ВТУ, 01.12.2008 г.*); Правилник за устройството и дейността на ЮЗУ „Неофит Рилски”, (изм. и доп. на 19.12.2008 г.); Правилник за устройството и дейността на ПУ „Паисий Хилендарски” (*доп. и изм. ОС на Университета на 31.01.2005 г.*) – в частта им за насърчаване на научноизследователската и образователната дейност; Системата за наблюдение, оценяване, поддържане и управление на качеството на обучението и на академичния състав на ШУ „Епископ Константин Преславски” (2008 г.); резултатите от *Втората национална научна конференция с международно участие „Качество на висшето образование - проблеми и перспективи 2009” (3 и 4 декември 2009г.) и др.*^{/footnote}.

Десислава Дамянова е д-р по философия, хоноруван асистент в СУ „Св. Климент Охридски“.